

משמעות מיקום תחנות המשכן / ב ייחודיותה של שילה

זיהוי המקום

זיהויה של שילה הקדומה בחיר' סילון, חודש על ידי רובינסון ב-1838 בצפון העמק שבמרכז הכפר הערבי תורמוס עיא, מעט ממזרח לכביש ירושלים שכם, בחלק הצפון מערבי של הישוב שילה של היום. הזיהוי מבוסס בין השאר על העובדה כי האתר היה ידוע עדיין בימי הביניים. כמו כן, זיהוי זה תואם את הפסוק בשופטים:

"הנה חג ה' בשלו מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרחה השמש למסלה העלה מבית אל שכמה ומנגב ללבונה"
(כ"א, יט).

אמנם יש מקום לדון האם הפסוק מתאר את מיקום המשכן או את מיקום מחולות הכרמים (פירוש התואם בצורה טובה יותר את פשטי המקראות), אולם זיהוי המקום המתואר בפסוק הינו כמעט ודאי. מכיוון שמקומו של בית-אל (הכפר ביתין שמצפון-מזרח לרמאללה), לבונה (על-יד הכפר לבן-שרקיה הסמוך לשילה) ודרך ההר העתיקה (כביש ירושלים - שכם של ימינו לערך) ידועים, קל לאתר את מקומה של שילה.

האונומסטיקון של אסבסיוס (בישוף הכנסייה מקיסריה במאה הרביעית לספירה) מזהה את שילה "...ב"ב מלים (מנאפוליס) בעקרבטני". ניאפוליס היא שכם ועקרבטני היה שם האזור שנקרא על שם עיר ששמה השתמר בכפר הערבי עקרבה המצוי מצפון-מזרח לשילה. כל זה מצטרף לשימור השם חיר' סילון. על כן זיהוי המקום מקובל, וזאת בעיקר כשגם הממצא הארכיאולוגי שנתגלה בחפירות בתל, מאשר ומאפשר את הזיהוי במקום.

שילה כמקום אשר יבחר ה'³

על הפסוק בבראשית (מ"ט, י) "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים", כתב הרב הופמן כי ייתכן והסיבה לבחירת שילה נעוצה כבר בספר בראשית. לדעתו, כשם שיש קשר בין בחירת ירושלים למעשה העקדה, כך יש קשר בין בחירת שילה למעשי יעקב.

כזכור, בדרכו של יעקב משכם לבית אל, הוא נלחם מלחמה נסית באמורי בחרבו ובקשתו:

"ויסעו ויהי חתת אלקים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב"
(בראשית ל"ה, ה).

לטענת הרד"צ הופמן, הנצחון הנסי על האמורי הוא היסוד לבחירת שילה למקום המשכן בעתיד, בעיר המנוחה ממלחמה זו.

פתיחה

בשיעור שעבר התחלנו לעסוק במשמעות מיקומם של תחנות המשכן השונות בארץ ישראל. עסקנו בעיקר בחניית המשכן בגלגל, ניסינו לעמוד על משמעות הימצאות המשכן דווקא שם, ועל המאורעות השונים הקשורים לגלגל.

בשיעור זה נעבור לתחנה הבאה של המשכן - שילה - ונתייחס בתמצית למספר מאפיינים של המקום אשר יאפשרו לנו לקבל תמונה כוללת אודות אופיו של המקום¹.

תולדות המקום²

לראשונה מוזכרת שילה בהשכנת אהל מועד:

"וַיִּקְהָלוּ כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁלָה וַיִּשְׁכְּנוּ שָׁם אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְהָאָרֶץ נִכְבְּשָׁה לַפְּנִימָה"
(יהושע י"ח, א).

לאחר מכן, מוזכרת שילה בספרי הנביאים בקשר למספר אירועים ציבוריים המתרחשים בה. נזכיר בקצרה את אזכורי העיר:

- גורל שבעת השבטים (יהושע י"ח, ח-ט) וגורל הלויים (יהושע כ"א).

- סוגיית בניית המזבח ע"י שבטי ראובן גד וחצי המנשה, והתקלות ישראל בשילה להילחם בהם.

- בספר שופטים מוזכרת שילה כניגוד לפסל מיכה (שופטים י"ח, לא), וכן מוזכר החג אשר היה בשילה מימים ימימה בו נחטפות בנות שילה (שופטים כ"א, יט-כ).

- בספר שמואל מוצגת עליית אלקנה וחנה ופעולתם במשכן שילה, לעומת תפקוד בני עלי במשכן (שמואל א, פרקים א' וב').

- לאחר ההתגלות האלוקית לשמואל (שמואל א, פרק ג') נלקח ארון הברית מבית ה' בשילה, אחיה משמש ככהן בשילה והוא מכונה לאורך הדרך אחיה השילוני.

- מאוחר יותר הנביא ירמיהו מתייחס למקדש בירושלים והוא מתריע על חורבנו כשם שחרב המשכן בשילה.

- ולסיום בספר תהילים (ע"ח), מוזכר מפורשות חורבן שילה.

אם כן, שתי התקופות המשמעותיות בתולדות שילה הן ימי יהושע וימי אלקנה. פרט לכך, אין כמעט כל אזכור לשילה ולמשכן השוכן בה.

1 על חלק מהנקודות שבשיעור זה, ועל נקודות נוספות עמדנו בשיעור בנושא 'המקום אשר יבחר ה' - <http://www.etzion.org.il/vbm/archive/13-jeru/14mikdash.doc>

2 נתייחס למקורות העיקריים בלבד ולא לכולם.

3 מאפיינים אלו הוזכרו בחלקם בשיעורים שונים. אנו מביאים כאן את כל המאפיינים על מנת לסכם את מהותה של שילה.

לביטויים המתייחסים למקדש הקבוע בירושלים, ובשורות הבאות נעמוד על כמה מהם:

- הביטוי 'בית ה' הינו ביטוי המוזכר רק בקשר למשכן שילה (שמואל א, ז', כד; ג', טו; שופטים י"ח), ולבית ה' בירושלים (מלכים א, ג', ו'; ז', ב, יב, מ, מה, מח).
- הביטוי 'היכל' מוזכר בהקשר לשילה (שמואל א, א', ט; ג, ג). בדרך כלל ביטוי זה מכוון למקדש הקבוע בירושלים (מלכים א, ו', לג; ז', כא).
- המלה 'מזוזה' מוזכרת בקשר לשילה (שמואל א א', ט) וכן בקשר לבית ה' בירושלים (מלכים א ו', לג; יחזקאל מ"ה, ט). בנוסף מוזכרות דלתות המשכן בשילה (שמואל א ג', טז) המוזכרות גם לגבי בית ה' בירושלים (מלכים ז', מ; דברי הימים ב כ"ח, כד). כל הביטויים הללו בודאי מכוונים לבית בנוי על כל המשתמע מכך.

מאידך גיסא, שילה נקראת גם 'אוהל' (שמואל א ב', כב; שמואל ב ז', ה; דברי הימים א י"ז, ה-ו; תהילים ע"ח, ס, סז סט)⁴, ביטוי המבטא מציאות רוחנית של היאחזות בארץ של תקופת השופטים, כאשר אין עדיין קביעות לא להשראת השכינה ולא למלכות. מצד שני, אין היא מבטאת את הזמניות של המשכן בגלגל הבנוי ככל הנראה כמו המשכן במדבר.

מציאות זו תואמת את דברי המשנה בזבחים (פ"ד, משנה ו) על פיה 'מנוחה' זו שילה. מדוע קוראת המשנה למשכן שילה 'מנוחה', והרי לאחר הכל עדיין מדובר על 'משכן' זמני. נראה, כי התשובה לכך נעוצה בדיוק בנקודה זו. על פניו ניתן היה לחשוב כי המציאות של 'יריעות מלמעלן' הינה חסרון לעומת תקרת אבן של המקדש בירושלים. אולם מאידך גיסא ניתן לומר שיש כאן גם מעלה גדולה: יריעות המשכן לא נפסדו ולא בלו מעולם. היריעות היו חלק ממעשה ידיו של משה ולכן הם נצחיים - לא שלטה בהן יד אדם ולא בלאי של שנים או שימוש. מובן שזה הצד של היריעות אליו יש לחבר את האבנים מלמטן המאפיינות את הקביעות של הבית הראשון.

לסיכום, טענתנו העיקרית בעניין שילה הינה כי בפשטי הפסוקים אין שילה נחשבת כמקום אשר יבחר ה'. מאידך גיסא, בחז"ל קיימת התייחסות לשילה כאל המקום אשר יבחר ה', דבר שהפסוקים בירמיהו (ז', יב) ובתהילים (ע"ח, נט וסז) מכוונים אליו.

ייתכן כי השאלה המרכזית כאן הינה עד כמה ניתן להחשיב מקום בו שורה שכינה באופן זמני כ"מקום אשר יבחר ה'". אם נסביר כך, הרי שמצינו שתי תשובות לשאלה זו: מן הפסוקים עולה כי התשובה היא כי אין המקום נחשב כ'מקום אשר יבחר ה', ואילו חז"ל נוטים לומר שכן.

קדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל הרואה

בהמשך לתיאור המשכן בשילה, קובעת המשנה (זבחים פ"ד משנה ו) כי בשילה קודים קלים ומעשר שני נאכלים בכל

מדוע עניין זה לא נתפרש באופן מפורש בימי יעקב? נראה כי התשובה לכך הינה שבחירה זו היתה זמנית בלבד. מאוחר יותר ננטש משכן שילה, ובחירתה היתה זמנית בלבד, ועל כן לא רצה הכתוב לנקוב בשמה של שילה.

שילה כמקום שיש בו איסור במות

ייחוד נוסף למזכן בשילה, נובע מן העובדה כי בשילה הארון נמצא בתוך המשכן. הירושלמי (מגילה א', יב, וכן בתוספתא בסוף זבחים י"ג, ח) מביא כי כל זמן שהארון בפנים הבמות אסורות, וכאשר הארון בחוץ - הותרו הבמות. במובן זה, שילה שונה מן התחנות האחרות: גלגל, נב וגבעון, שבהם הארון היה מחוץ למשכן, ודומה במובנים רבים בעניין זה לירושלים.

קדושת שילה יש אחריה היתר

סוגיה נוספת המשווה בין קדושת ירושלים לקדושת שילה הינה לגבי היתר הבמות אחריה. המשנה בזבחים המשווה בין קדושת שילה לקדושת ירושלים, ומביאה הבדל מרכזי ביניהם:

"קדושת שילה יש אחריה היתר קדושת ירושלים אין אחריה היתר" (זבחים ק"ב:).

ההבדל הבסיסי בין קדושת שילה לקדושת ירושלים תלויה באופי ההתגלות בכל אחד מהמקומות. בשילה, הקדושה היא קדושת המשכן, שהיא המשך קדושת מעמד הר סיני, בו הקדושה תלויה בהתגלות. כאשר פוסקת ההתגלות, פוסקת הקדושה, ולכן הקדושה זמנית בהתאם להתגלות האלוקית בפועל.

לעומת זאת, קדושת ירושלים, תלויה בבחירה האלוקית ועל כן היא נמצאת וקיימת כל הזמן, וכל תפקיד האדם הינו לגלותה ולחשוף אותה, בבחינת "לשכנו תדרשו ובאת שמה". על פי חז"ל קדושת ירושלים מצויה במקום מאז בריאת העולם, דרך הקרבנות המוקרבים על ידי אדם הראשון, קין והבל, נח ואברהם, כשאצל כל אחד מהם נתגלתה קדושתו הסגולית של המקום.

אמנם, גילוי קדושה זו מתרחש בפועל באופן בחירי רק בימי דוד ושלמה, ורק אז הקדושה נחשפת, אולם קדושה זו היתה טמונה במקום מאז היוסדו. לדעת הסוברים כי הקדושה הראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, הרי שקדושה זו קיימת עד היום בלא כל תלות במבנה. בניגוד לשילה, הקדושה בירושלים הינה קדושת מקום, שאינה קשורה למבנה מסוים.

"שילה - אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן"

המשנה בזבחים המצוטטת לעיל (זבחים פ"ד משנה ו) אומרת כי המשכן בשילה היה בנוי על ידי אבנים מלמטה, ויריעות מלמעלה. אמירה זו באה להציג את שילה כמייצגת מצב ביניים, בין המשכן במדבר לבין המקדש הקבוע בירושלים. מצב ביניים זה נובע מהגדרתה של שילה כאוהל מועד מחד גיסא, וכבית אלוקים מאידך גיסא.

הדמיון הזה בין המשכן בשילה לבית המקדש בירושלים, בא לידי ביטוי בכמה ביטויים המייחדים את שילה בהשוואה לכל תחנות המשכן האחרות בארץ ישראל. ביטויים אלו דומים

4 כל המקורות הללו מובאים במאמרו של ח' חבריהו: "משכן שילה", מחניים קטז (תשכ"ח) עמ' 152-161.

באופן סמלי את קביעות האחיזה בעיר מלכות, ועל כן הקדושה היא לפני מן החומה⁵.

אפשרות שלישית קשורה בהתבוננות לזיקה השבטית:

שילה היא בנחלת אפרים בן יוסף. יוסף הקרוי 'בן פורת עלי עין'. הגמרא בזבחים אומרת כי:

"באו לשילה... קדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל הרואה... מנא הני מילי? ר' אבהו אמר אמר קרא: 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' (בראשית מ"ט), עין שלא רצתה לזון ולהינות מדבר שאינו שלו, חזרה ותאכל כמלא עיניה" (ק"ח:).

נימוק מפורט יותר מופיע בדברי המדרש:

"הוא לא נתן עיניו בה ולא במצרות בעת שמלך כמה דתימא 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין' (שם מט, כב) שעלם עינו מאשת פוטיפר ומן המצרות 'בנות צעדה עלי שור' (שם) ולפיכך 'עלי שור'. אמר רבי ראובן מהו 'עלי שור'? אמר הקדוש ברוך הוא עלי לשלם שכר אותה העין. כיצד? שנו רבותינו (זבחים ק"ב:) שהיו אוכלים במקדש קדשים קלים תוך החומה לפני מחומת ירושלים, אבל בשילו שהיה חלק יוסף אוכלין אותן בכל הרואה הוי 'עלי שור' כמה דתימא 'לא תשורני עין ראי' (איוב ז, ח)" (במדבר רבה בפרשת נשא יד, ו).

כלומר, מפני שיוסף לא נתן את עינו באשת פוטיפר ובנשים המצרות בעת שמלך, מדה כנגד מדה הוא זוכה באכילת קדשים קלים בכל הרואה.

כך זכה יוסף במציאות רוחנית המנותקת במדה מסוימת מכבלי החומריות, ועל כן אכילת קדשים קלים אינה מוגבלת במקום והיא נעשית "בכל הרואה". וכך אומר המהר"ל בחידושי אגדות לגמרא בזבחים:

"לפי גודל הפרישה של יוסף מן החומרות, היה בשילה נאכלים קדשים בכל הרואה כי דבר זה מורה על מדרגה נבדלת 'שיהיה' מתפשט קדושתו של משכן [שילה] בכל הרואה" (חידושי אגדות זבחים ק"ח:).

בניגוד לענין זה, מהות יהודה היא הזיקה בין המציאות הרוחנית לגשמיות, ולכן קדושת ירושלים הינה לפני מן החומה. הקדושה תחומה בשטח לפני מן החומרה ודווקא מכח התיחום הזה הקדושה יכולה להתפשט ולהשפיע על מעגלי קדושה אחרים חיצוניים יותר.

בענין זה, מעניינים מאוד דבריו של הרב קוק:

"ההבדל בין שיטת יוסף לשיטת יהודה בא לידי גילוי גם במועד מאוחר יותר בשעה שישראל נכנסו לארץ, בין מקדש למשכן. כתיב 'כי לא באתם עד עתה אל המנוחה והנחלה', דרשו חז"ל מנוחה זה שילו נחלה זה בית עולמים בית המקדש, שילו היתה רק מנוחה של שעה בלי קביעות, המשכן היה מטולטל יחד עם

הרואה. ניסוח זה עומד בין מה שמצינו בגלגל, לבין מה שמצינו בירושלים:

- גלגל / נב וגבעון - בכל מקום / בכל ערי ישראל.

- שילה - בכל הרואה.

- ירושלים - לפני מן החומה.

כבר בהשוואה זו ניתן שוב לראות את מעמדה המיוחד של שילה - בין גלגל, נב וגבעון מחד, לבין ירושלים מאידך גיסא - מצב ביניים.

בגלגל התורה אכילת קדשים קלים בכל מקום. משמעות הגדרה זו הינה כי בעצם אין כל הגבלה לגבי אכילת קדשים קלים. כלומר, הקרבת קרבנות אלו בבמה הגדולה אינה מגבילה כלל היכן לאכול אותם. כפי שצינו בשיעור שעבר, השהות בגלגל מבטאת את ראשוניות האחיזה בארץ ישראל ועל כן כל מקום אפשרי.

לאחר השהות בשילה, בזמן שהות המשכן בנב ובגבעון הותרה האכילה בכל ערי ישראל. נראה כי לאחר מצב הקביעות בשילה, הותרה האכילה בכל מקום מיושב, כלומר בכל ערי ישראל.

בירושלים, ההגדרה יותר מצמצמת והיא מאד ברורה לפני מן החומה. חומת העיר, המגדירה בעצם את מחנה ישראל, היא תחום אכילת קדשים קלים.

בשילה ישנו מצב ביניים: ניתן לאכול בכל השטח שממנו רואים את המשכן (על פי דעות מסוימות יש לראות את העיר + את המשכן אולם לא נרחיב כאן במחלוקת זו). כלומר, לא מקומות חול לשדה הראיה מחד ומאידך גיסא לא מוגבל על ידי החומה.

מהי משמעות ההבדל בין ראייה בכל הרואה שהותרה בשילה, לבין ההיתר לפני מן החומה שהותר בירושלים?

ניתן לומר שהדבר תלוי בקדושת המקום: בשילה, הבחירה היא בחירה אנושית (כפי שראינו לעיל שעולה מפשטי הפסוקים). הקדושה שם תלויה בראיה האנושית הגשמית, ובכל תחום שהאדם רואה את המשכן הוא יכול לאכול קדשים קלים, ולכן מן ההיקף ופנימה.

כשהקדושה תלויה בבחירה האלוקית הכיוון הוא מן המקום המקודש יותר והחוצה, וכאשר הבחירה הינה אנושית הקדושה נעה פנימה. כשם שהמשנה במסכת כלים מגדירה עשרה מעגלי קדושה, מקודש הקדשים ועד ארץ ישראל כולה, כך גם כאן, אלא שההגדרה לפני מן החומה כוללת את תחום מחנה ישראל.

אפשרות שניה היא לומר כי שילה מייצגת את תקופת השופטים, תקופת שלטון זמני כשמצב אחיזת עם ישראל בארץ עומד למבחן כל הזמן. ה'ראיה' היא ביטוי שאינו מבטא אחיזה במקום אלא יחס אל המקום בלבד. ירושלים לעומת זאת מייצגת את שלטון המלכות הקבוע. החומה מגדירה

5 נזכר את המשמעות הרוחנית שיוחסה הן לשימת המצור על חומת העיר והן להבקעת חומת העיר בימי הבית הראשון.

- שילה מסמלת את הזמניות, הארעיות, ה"לשעה".
- ירושלים מסמלת את הקביעות, הנצחיות, ה"לעולם".

ספר שמואל מתחיל בעליית אלקנה וחנה לשילה והוא מסתיים בגילוי מקום המקדש העתידי בגורן ארונה היבوسی. הספר מתאר את תהליך גיבוש המלוכה והשלטון מזמניות לקביעות, וכך גם לגבי השראת השכינה.

ישנו קשר בין הצדדים השונים של שילה: הזמניות מחד, ואכילת קדשים קלים בכל הרואה מאידך. כביכול אין אחיזה קבועה בשטח מוגדר. על פי מה שהוסבר לעיל, הדבר נובע מן התבוננות בעין שאינה אחוזה בתוך עולם החומר, בדומה לעינו של יוסף ולדמותה של רחל. נקודה זו מתבטאת גם בעובדה שעדיין יריעות מלמעלן (אל"פ שאבנים מלמטן) וזה קושר אותנו אל המשכן במדבר בזמניותו.

לעומת שילה, בירושלים ישנה קביעות ואכילת קדשים קלים לפני מן החומה, בשטח תחום, מוגדר וקבוע, במציאות בה העולם הרוחני אחוז בעולם החומרי (הקביעות מתבטאת גם בצד החומרי שהכל בנוי מאבן). בדומה לדמותו של יהודה שעל ידי מלכותו שולט ומארגן את המציאות הארצית, ובדומה לדמותה של לאה המכינה את הבנין החומרי של האומה.

הבחנה זו מסבירה היטב גם את העובדה כי שילה יש אחריה היתר מה שאין כן ירושלים שאין אחריה היתר. המשמעות בעניין זה כי יש אחריה היתר, שהיא בעלת משמעות לזמנה ואחר כך לא, מה שאין כן ירושלים, שבגלל קדושתה אין מקום אחר אחריה.

נראה כי הרבה מן ההבדלים הללו נובעים מן ההבדל היסודי בנוגע לקדושת המקום. בשילה, קדושת המקום היא מעין קדושת מעמד הר סיני - זמנית הן באופי ההתגלות והן לאחר גמר הופעתה. לעומת זאת קדושת ירושלים הינה נצחית, והיא פועל יוצא של הבחירה האלוקית המקורית במקום.

מציאות זאת נרמזת בתהילים ע"ח. לאחר תיאור חורבן שילה בפסוקים נט ואילך, נאמר בפסוקים סז-סט:

"וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר ויבחר את שבט יהודה את הר ציון אשר אהב, ויבן כמו רמים מקדשו כארץ מסדה לעולם".

מאיסה באהל יוסף ובשבט אפרים, ובחירת שבט יהודה והר ציון:

"וַיִּבֶן כְּמוֹ רָמִים מִקְדְּשׁוֹ כְּאַרְץ יִסְדָּה לְעוֹלָם"

בשיעור הבא נעסוק בענייני של נב וגבעון, מקומות הבמה הגדולה לאחר שילה, ובעניין קרית יערים, המקום אליו הועבר הארון מבית שמש לאחר המגפה הגדולה.

מסעות בני ישראל, המקדש היה קבוע במקום. ואמרינו אשכחן משכן דאיקרא מקדש ואשכחן מקדש דאיקרא משכן דכתיב משכן העדות. ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות. מקודם, הקרבנות של אדם ונח הקריבו על הבמות, גם יעקב הציב מצבה, אמרו חז"ל שהקים במה. כמו"כ כתיב ויבן שם מזבח ויקרא למקום בית אל ויצב מצבה ויסך עליה נסך אמרו חז"ל הרמז לנסכי הקרבנות, לנסוך המים ולמנחת תודה שבשאה משמן וכך לשון חז"ל וככה כל אחד עושה לו במה על ראש גג, אולם משהוקם המשכן נאסרו הבמות וכתוב למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים והביאום לד' אל פתח אהל מועד, נקרא המשכן אהל מועד. אומר התרגום משכן זימנא, כי המשכן היה רק זמני, שילו היה בחלקו של יוסף, המקדש היה בחלקו של יהודה, כדברי חז"ל רצועה היתה יוצאת מחלקו של בנימין לחלקו של יהודה, דכתיב ובין כתפיו שכן. ההבדל בין המשכן והמקדש אנו מוצאים גם באכילת קדשים. בשילו אכלו קדשים בלי מחיצות עד כל מקום שראו את ירושלים. דרשו חז"ל מהכתוב בן פורת יוסף עלי עין בנות צעדו עלי שור, שהיו אוכלים קדשים לעין כל. שיטת יוסף, קדושת ישראל להראות וללמד לגויים, אולם במקדש אכלו במחיצות סגורות, מצומצמת קדושת ישראל לפי שיטת יהודה, כי קדושת ישראל נפרדת מהעמים. וככה שולטים שתי השיטות. יוסף ויהודה, עד ביאת הגואל. ובמלחמת גוג ומוגג האחרונה יקום מתחילה משיח בן יוסף, ואח"כ יקום משיח בן דוד וינצח נצחוננו של ישראל"

(שמועות ראה וישב עמ' פג-ד).

הרב קוק רואה הבדל יסודי בין שיטת יוסף לשיטת יהודה בעניין קדושת ישראל: הסתגרות לעומת התערבות. את ההבדל הזה הוא רואה גם בסמליות של מקדש עם גבולות לעומת משכן, שאכילת קדשים קלים תלויה בראיה.

לפי זה, המקדש והמשכן מבטאים את בחינות יהודה ויוסף - גם בהיבט זה שיטת יוסף אין בה גבולות והשקפתו היא התערבות באומות העולם על מנת ללמד, ואילו שיטת יהודה היא בקביעות מסגרות ברורות ומוגדרות.

שילה וירושלים

מעניין כי המדרש רואה את ההבדל היסודי בין שילה וירושלים לא רק בהבדלים בין יוסף ויהודה, אלא גם בהבדלים בין רחל ללאה.

וכך נאמר בבראשית רבה:

"ושם הגדולה לאה - גדולה במתנותיה - כהונה לעולם ומלכות לעולם, דכתיב: 'ויהודה לעולם תשב' (יואל ד', כ) וכתוב: 'זאת מנוחתי עדי עד' (תהילים ק"ב, יד). ושם הקטנה רחל - קטנה במתנותיה - יוסף לשעה שאלו לשעה ושילה לשעה 'וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר' (תהילים ע"ח, סז)"

ההבחנה היסודית היא בין זמניות לקביעות, בין דבר שהוא לשעה לבין דבר שהוא לעולם: